

nie humanistycznych i naukowych walorów ks. K. Kluka; ks. kan. Bogusławowi Kiszko – za kontynuowanie posługi kapłańskiej godne wielkiego poprzodnika; mgrowi Kazimierzowi Uszyńskiemu – za wielostronne działanie na rzecz popularyzacji osiągnięć ks. K. Kluka i ochrony dziedzictwa kulturowego; oraz pośmiertnie drowi Pawłowi Olszewskiemu – za wybitne zasługi w dziedzinie medycyny, oświaty i kultury i drowi Janowi Bondarenko, za wybitne zasługi w wielostronnych działaniach społecznych.

Pod pomnikiem ks. K. Kluka na dziedzińcu ciechanowieckiego kościoła, budowanego przez Adriana Kluka, ojca naszego przyrodnika, złożono uroczyste kwiaty. Pomnik przedstawia Księdza Kluka trzymającego w ręku okaz *Scabiosa inflexa* (wg. A. Wagi, Bibl. Warsz. 1847, tom IV, s. 496).

W odświętnie udekorowanym kościele, w którym znajduje się popiersie ks. Kluka, przy śpiewie pieśni „Gaude Mater Polonia” wykonanej przez chór parafialny, rozpoczęła się Msza św. koncelebrowana przez Księdza Prymasa. W kazaniu Prymas ukazał postać ks. K. Kluka jako prawdziwego humanisty, umiającego łączyć w jedną całość zainteresowania naukowe ze służbą Bogu, człowiekowi i ojczyźnie.

Po Mszy św. autorka biografii wielkich Polaków p. Barbara Wachowicz, podlasianka, w przepięknym artystycznym słowie, wysłuchanym przez audytorium z wielkim zainteresowaniem, jeszcze raz ukazała osobę ks. K. Kluka na tle innych wielkich Polaków tamtych czasów, jako wielkiego kapłana, kaznodzieję, uczonego i patriotę. Z głębokim wzruszeniem opuszczaliśmy wnętrze ciechanowieckiej świątyni, podniesieni na duchu atmosferą uroczystych dni ku czci naszego Przyrodnika – Kapłana. Opisana sesja naukowa była wydarzeniem kulturalnym łączącym naukę i wiarę.

Na zakończenie pozwolę sobie na przypomnienie, że wydane w czasach PRL-u prace i monografie o ks. K. Kluku były ocenzone do tego stopnia, że nigdy „ks.” nie pojawiło się w tytułach, a również w treści prawie nie występowało, obchodzono się czasem słowem „proboszcz”.

Adam WOLK

SPRAWOZDANIA ZE SPOTKAŃ NAUKOWYCH SCIENTIFIC MEETING REPORTS

XV MIĘDZYNARODOWY KONGRES
BOTANICZNY (TOKIO – JOKOHAMA,
JAPONIA, 28 SIERPNIĄ – 3 WRZEŚNIA 1993)*

15th International Botanical Congress (Tokyo –
Yokohama, Japan. 28 August – 3 September 1993)

INFORMACJA O KONGRESIE

Zorganizowany po raz pierwszy w Azji Międzynarodowy Kongres Botaniczny, którego oficjalna nazwa brzmi *Fifteenth International Botanical Congress, Tokyo*, odbył się w Congress Center of Pacifico Yokohama w mieście Jokohama. Pomimo zmiany miejsca nie zmieniono, z kilku powodów, nazwy Kongresu. Przyczyną takiej decyzji stał się fakt zaakceptowania nazwy przez XIV IBC w Berlinie (1987), ponadto przygotowania do Kongresu w Japonii trwały już kilka lat, zanim propozycja została oficjalnie ogłoszona. Kongres jako „tokijski” odnotowany został w licznych rozpowszechnionych pismach i dokumentach. Uniwersytet Tokijski był siedzibą komitetu przygotowawczego, a później organizacyjnego Kongresu. Dopiero w czasie napływania zgłoszeń w liczbie większej niż zakładano, okazało się, że wytypowana w Tokio siedziba Kongresu nie jest w stanie sprostać postawionemu zadaniu zakwaterowania wszystkich uczestników i zapewnienia odpowiednich sal. Na Kongres zgłosiło się 4 tysiące uczestników z 54 państw (8 osób z Polski). Niektóre sesje tematyczne wymagały sal mogących pomieścić 300–500 osób.

* To interesujące i obszerne sprawozdanie z XV Kongresu Botanicznego, który odbył się przed kilkoma latami, publikujemy z myślą o zbliżającym się następnym Kongresie, zaplanowanym na 1999 rok.

Zwrócono wówczas uwagę na wnoszone właśnie nowoczesne Centrum Kongresowe Pacyfiku w Jokohama, które miało być gotowe na rok przed planowanym Kongresem. Owo Centrum, chociaż nie w pełni wykonane, spełniało podstawowe warunki, wobec czego zostało udostępnione organizatorom do odbycia tej międzynarodowej imprezy. Ponieważ nie zdołano przygotować głównej auli, otwarcie Kongresu odbyło się w odpowiednio przystosowanym hallu. Pomimo licznych przeszkód, organizatorzy zdołali zdobyć kilkudziesięciu sponsorów, sprostać postawionym zadaniom, nadać prestiż i rozgłos obradom oraz sprawić, że nawet tajfun, który nawiedził w tym czasie Japonię, nie zdołał zakłócić przebiegu Kongresu.

Prezydentem Kongresu był prof. Masaki Furuya, a sekretarzem generalnym prof. Kunio Iwatsuki. Kongres zaszczyliła swoją obecnością para książęca, Jego Cesarska Wysokość Książę Następca Tronu Naruhito z Księżną Małżonką Masako. Przybyli na otwarcie i pozostali do końca pierwszego dnia obrad oraz na przyjęciu wieczorem. Książę przyjął godność honorowego prezydenta Kongresu oraz wygłosił przemówienie powitalne. Fakt ten zadecydował o tym, że wszystkie kanały telewizyjne relacjonowały obrady oraz przekazywały audycje poświęcone roślinom i znaczeniu badań botanicznych. Starannie przygotowane artykuły prasowe i audycje radiowe służyły upowszechnianiu wiedzy botanicznej nie tylko w czasie trwania Kongresu, ale również na długo przed rozpoczęciem i po jego zakończeniu.

Program naukowy otwierały dwa wykłady plenarne. Jeff Schell z Instytutu Maxa Plancka (Kolonja) wygłosił wykład pt. „Rola fitochormonów we wzroście i różnicowaniu się roślin”, zaś Peter H. Raven z Missouri Botanical Garden (St Louis) – „Rośliny i ludzkość w dwudziestym pierwszym wieku”. Tematyka ośmiu wykładów specjalnych odpowiadała problematyce następujących sekcji programowych: Systematyki i ewolucji, Metabolizmu i bioenergetyki, Ekologii i botaniki środowiskowej, Wzrostu i rozwoju, Struktury i dynamiki, Genetyki, Fitochemii i produktu naturalnego, Biotechnologii i produktywności.

Łącznie zorganizowano 211 sesji sympozjalnych oraz prezentację 1663 posterów. Dużo miejsca i uwagi poświęcono kryptogomom, m. in. glonom pro- i eukariotycznym, grzybom, zwłaszcza wodnym, ich ultrastrukturze, taksonomii i filogenezie, a także systematyce i chorologii porostów. Do ważnych należał przygotowany przez Japończyków referat nt. flory świata i jej przyszłości. W sekcji ekologii i botaniki środowiskowej przeważała tematyka dotycząca róż-

norodności biologicznej, wykorzystania zasobów roślinnych oraz wpływu zmian globalnych na procesy ekofizjologiczne. Szeroko dyskutowano zagadnienia zakwitu glonów. Relacjonowano wyniki badań fitochemicznych nad mszakami, paprotnikami i roślinami kwiatowymi oraz nad metabolitami u grzybów i porostów. Zainteresowanie wzbudzały referaty na temat zmian w roślinach pod wpływem infekcji patogenów. Referowano badania nad molekularnym mechanizmem stresów środowiskowych. Żywe dyskusje wywołały referaty na temat procesów starzenia się u roślin oraz obumierania ich części, a także nowe odkrycia dotyczące plazmidów u organizmów eukariotycznych. Specjalna sesja poświęcona była rozmnażaniu i uprawie grzybów jadalnych, w czym celują Japończycy.

Szeroki zakres tematyczny przedstawiały referaty i postery uczestników z Polski. M. Boguta (PAN) mówiła na temat mitoribozomalnych protein NAM9 u drożdży; W. Burza (SGGW) – o badaniach nad regeneracją u *Cucumis*; D. Kwiatkowska (Uniwersytet Wrocławski) – nt. zmian ontogenetycznych u *Anagallis arvensis*; M. Ławrynowicz (Uniwersytet Łódzki) – o ekologii i chorologii grzybów podziemnych; A. Tretyn (Uniwersytet im. M. Kopernika w Toruniu) – o studiach biochemicznych i cytologicznych nad kiełkowaniem zarodników paproci, a także o wpływie wapnia na proces kwitnienia; M. Wierzbicka (Uniwersytet Warszawski) – o zawartości otowiu w komórkach *Biscutella laevigata*; B. Zagórska-Marek (Uniwersytet Wrocławski) – referowała wyniki własnych prac z zakresu anatomii rozwojowej i morfogenezy roślin; H. Gawrońska (SGGW) przedstawiła plakat nt. fizjologii zbóż.

Bezpośrednio przed Kongresem odbyło się spotkanie Sekcji Nomenklatury, któremu przewodniczył prof. H. M. Burdet (Genewa), a funkcję sekretarza pełnił W. Greuter (Berlin). Z uwagi na wysokie koszty uczestnictwa nie wszystkie państwa miały swoich przedstawicieli w trwających tydzień obradach. Głosy z Polski zostały przekazane prof. W. Greuterowi, który wypowiadał się również w naszym imieniu. Przyjęte przez Sekcję Nomenklatury uchwały zostały opublikowane (*Taxon* 42: 907–922, 1993). Ukazał się też nowy, tokijski kodeks nomenklatury botanicznej (Greuter W., Barrie F. R., Burdet H. M., Chaloner W. G., Demoulin V., Hawksworth D. L., Jorgensen P. M., Nicolson D. H., Silva P. C., Trehane P., & McNeill J., 1994. – *International Code of Botanical Nomenclature* (Tokyo code). Koeltz Scientific Books, Königstein, XVIII + 389 p.

Zgodnie z tradycją, Kongresowi towarzyszyły li-

czne spotkania o charakterze „workshops”, zjazdy towarzyszy naukowych, a także satelitarne zjazdy i sympozja przed- i pokongresowe. Były to m.in. *Workshop of Editors of Botanical Journals*, *Workshop on a Species Plantarum Project*, *International Phycology Forum*, *Kyoto Symposium of Lichenology* i inne; łącznie ponad 40 różnych spotkań.

Program Kongresu obejmował również 24 wycieczki po Japonii oraz trzy poza granice, do Chin, Korei i Tajlandii. Wskutek szalejącego tajfunu część wycieczek została odwołana. Jedną z naszych uczestniczek, prof. B. Zagórska-Marek, brała udział w dwudniowym seminarium na temat anatomii drewna oraz miała okazję do poznania przyrody Japonii.

WRAŻENIA BOTANIKI Z PODRÓŻY DO JAPONII

Jeszcze przed rozpoczęciem Kongresu odbyło się na Uniwersytecie Hokkaido w Sapporo dwudniowe seminarium poświęcone zagadnieniom anatomii drewna. Jego organizatorem był Profesor Kazumi Fukazawa. Podczas zwiedzania Ogrodu Botanicznego tegoż Uniwersytetu oraz należącej do niego Leśnej Stacji Doświadczalnej Tomakomai, położonej na stokach aktywnego wulkanu Tarumai, można było zetknąć się z egzotyczną dla Europejczyka roślinnością wysp japońskich. W arboretum rosły dorodne japońskie modrzewie (*Larix leptolepis*) oraz okazałe wiąz mandżurskie (*Ulmus laciniata*). Prócz nich w Ogrodzie rosły buki japońskie (*Fagus japonica*), jodły todo (*Abies sachalinensis*) oraz magnolie: *Magnolia obovata* i *M. denudata*. Na wspaniałych japońskich występij ponadto: *M. liliiflora*, *M. sieboldii*, *M. dorsopurpurea*, *M. watsonii*, *M. glauca*, *M. salicifolia*, *M. kobus*, *M. stellata*, *M. grandiflora* i inne. Wśród roślin zielnych podziwiać można było japońską paproć, *Osmunda japonica* oraz ogromne, przekraczające wysokość człowieka liście lepiężnika, *Petasites japonicum* var. *giganteum*.

W lasach Stacji Tomakomai osobliwością był podszyt bambusowy złożony głównie z roślin z rodzaju *Sasa* (*S. nipponica*, *S. kurilensis*). Las, przeważnie liściasty, składał się z takich gatunków drzew jak: *Magnolia obovata*, *Ulmus davidiana*, *Fraxinus mandshurica*, *Quercus mongolica*, *Q. dentata*, *Kalopanax pictum* (harigiri), *Cercidiphyllum japonicum* (kastura), *Populus maximowiczii* (doro) i innych. Interesującym krzewem była częsta w tym lesie kolczasta *Aralia cordata*, właśnie kwitnąca. Szczególnie atrakcyjny widok przedstawiała wspinająca się po drzewach, kwitnąca białozielono i owocująca okazy *Hydrangea* sp. (zapewne *H. petiolaris* = *H. scandens*).

Wśród drzew iglastych występowały: *Larix leptolepis*, *Picea jezoensis* (ezo), *P. glehnii* (świerk sachaliński), *Taxus cuspidata*, *Abies sachalinensis*.

Zaproszenie Dr Minoru Fujity umożliwiło zwiedzenie po zakończeniu Kongresu stolicy Japonii, miasta Kioto i jego sławnego Uniwersytetu. W krajobrazie zwracały uwagę gaje wysokich bambusów z rodzaju *Phyllostachys* (*P. bambusoides*, *P. nigra*, *P. pubescens*). Do innych bambusów występujących w Japonii zalicza się jeszcze następujące gatunki: *Bambusa multiplex*, *Semiarundinaria fastuosa*, *Sinobambusa tootsik*, *Shibatea kumasaca*, *Tetragonocalamus quadrangularis*, *Sasa veitchii*, *S. palmata*, *S. megalophylla*, *S. paniculata*.

Wśród bardziej interesujących roślin, można było zauważyć ponad to, palmy z rodzaju *Trachycarpus* (*T. fortunei*, *T. wagneranus*), japońskie drzewa sugi (*Cryptomeria japonica*) – często stare okazy ogromnych rozmiarów, japońskie wieczniezielone dęby (*Quercus acuta*, *Q. gilva*), klony (*Acer palmatum*, *A. japonicum*).

W miniaturowych ogródkach Kioto rosły figowce (*Ficus carica*), krzewy granatu (*Punica granatum*), owocowe pnącza z wiszącymi kosmatymi kiwi (*Actinidia chinensis*) lub zielonymi, granatowiejącymi podczas dojrzewania wałeczkami akebii (*Akebia quinata*). Liczne były okazy „śliwki chińskiej” (*Litchi chinensis*) z niezwykłymi pomarańczowoczerwonymi owocami podobnymi do morwy. Często spotkać też było można kwitnące różowo i biało drzewka *Lagerstroemia*.

Teren samego Uniwersytetu był jednym wielkim ogrodem dendrologicznym. Największe wrażenie robiła aleja potężnych, choć jeszcze stosunkowo młodych cedrów himalajskich (*Cedrus deodara*), prowadząca do bramy uniwersyteckiej. Wśród wielu innych drzew rosły tam: *Zelkova serrata*, *Podocarpus macrophylla*, *Aesculus turbinata* odznaczający się piętrowością i falistym zarazem układem komórek drewna, *Albizia julibrissin* i *Castanea crenata*.

Ostatnim akordem wspaniałej podróży była wycieczka botaniczna na zalesione wzgórza okalające Kioto, gdzie udało się spotkać słynnego makaka japońskiego. Gęsty las „hinoki”, typowy dla tego obszaru, składał się z okazałych drzew z gatunku *Chamaecyparis obtusa*, występującego w wielu odmianach. Do innych gatunków *Chamaecyparis* należą jeszcze występujący w Japonii cyprysik groszkowaty (*Ch. pisifera*) oraz sadzone, pochodzące z Ameryki Płn. – cyprysik biały (*Ch. lawsoniana*) i cyprysik alaskański (*Ch. nootkatensis*). Oprócz drzewostanu hinoki można było spotkać na szczycie wzgórz także miejsca po-

Fot. 1. Dr Peter H. Raven zaprasza do udziału w XVI Międzynarodowym Kongresie Botanicznym w St Louis, Missouri, Stany Zjednoczone.

Phot. 1. Dr Peter H. Raven invites to 16th International Botanical Congress in St Louis, Missouri, USA.

rośnięte lasami sugi (*Cryptomeria japonica*). Tutaj właśnie spotkano największe okazy tego gatunku.

Nowoczesne Centrum w Jokohomie jawi się na tle przebogatej flory Japonii jak kamienna pustynia. Japończycy czynią starania, by ten przykry dla oka ludzkiego widok złagodzić. W pobliżu Centrum Kongresowego utworzono sztuczne łąki z roślinami o jaszkrawych kwiatach, drogę pomiędzy budynkami ze szkła, aluminium i betonu urozmaicając różowo kwitnące drzewka *Lagerstroemia indica*. Natomiast w krajobrazie podmiejskim w Tokio, wybijają się płożące czerwienią kwiaty *Erythrina crista-galli*.

Na zakończenie Kongresu przyjęto zaproszenie, które w imieniu botaników z Ameryki Północnej przekazał dr Peter H. Raven (Fot. 1), na XVI Międzynarodowy Kongres Botaniczny do St Louis, Missouri, USA, w dniach 1–7 sierpnia 1999 roku.

Maria ŁAWRYNOWICZ, Beata ZAGÓRSKA-MAREK

II OGÓLNOPOLSKIE SPOTKANIE NAUKOWE „TAKSONOMIA, KARIOLOGIA I ROZMIESZCZENIE TRAW W POLSCE” (KRAKÓW, 14–15 LISTOPADA 1996)

2nd National Scientific Meeting „Taxonomy,
karyology and distribution of grasses in Poland”
(Cracow, Poland, 14–15 November 1996)

Uczestnicy I Spotkania rozstawali się w listopadzie 1994 r. z nadzieją, że – zgodnie z obietnicą organizatorów i życzeniem wszystkich zebranych – spotkają się ponownie za dwa lata. Organizatorzy, czyli Pracownia Zmienności Roślin Zakładu Systematyki Roślin Naczyniowych Instytutu Botaniki im. W. Szafera PAN w Krakowie, dotrzyмали słowa i dokładnie po dwóch latach zaprosili na drugie spotkanie botaników zajmujących się trzema tytułowymi zagadnieniami w badaniach nad trawami.

Instytut Botaniki im. W. Szafera PAN
Zakład Systematyki Roślin Naczyniowych
Pracownia Zmienności Roślin
ul. Lubicz 46, Kraków

II Ogólnopolskie
Spotkanie Naukowe

**Taksonomia, kariologia
i rozmieszczenie traw w Polsce**

14–15 listopada 1996 r.

Komunikat nr 2

Uczestnicy II Spotkania w liczbie około 50 osób reprezentowali 21 ośrodków naukowych z Siedlec, Poznania, Wrocławia, Torunia, Katowic, Bydgoszczy, Warszawy, Olsztyna, Kielc, Słupska i Krakowa.

Podczas dwudniowych obrad wygłoszono 16 referatów i przedstawiono 14 posterów, odnoszących się głównie do taksonomii, kariologii i rozmieszczenia traw w Polsce, ale poruszających także inne zagadnienia, nie związane ściśle z wymienionymi zasadniczymi tematami Spotkania (apofityzm i antropofityzm, czy fitosocjologia i ekologia traw). Omawiano szczegółowe i ogólne problemy z taksonomii klasycznej i numerycznej, chemotaksonomii, cytologii, genetyki, chorologii, ekologii i fitosocjologii, a nawet ewolucji, które dotyczyły przedstawicieli dużej liczby rodzajów traw rosnących w Polsce, jak na przykład: *Echinochloa*, *Agropyron*, *Elymus*, *Festuca*, *Brachypodium*, *Bromus*, *Digitaria*, *Puccinellia*, *Aira*, *Phragmites*, *Lolium*, *Agrostis*, *Phalaris*, *Leersia*, *Avena*, *Dactylis*, *Eragrostis*, *Anthoxanthum*, *Calamagrostis*. Szczególnie wiele uwagi poświęcono rozmieszczeniu, rozprzestrzenianiu się lub zanikaniu w naszym kraju, w skali lokalnej i ogólnej, niektórych gatunków (np. *Puccinellia capillaris*, *Echinochloa utilis*, *Eragrostis pilosa*, *Agrostis vinealis*, *Aira caryophylla* czy *Avena strigosa*) zastanawiając się nad przyczynami tych zjawisk. Bardzo interesujące były także rozważania nad nomenklaturą, systematyką i filogenezą niektórych krytycznych rodzajów lub kompleksów (*Festuca-Lolium* czy *Agropyron-Elymus*) trudnych z punktu widzenia klasycznej taksonomii.

Oczywiście nie sposób omówić wszystkich wystąpień, niemniej już tych kilka przykładów pozwala na uzmysłowienie sobie, że wciąż wiele pozostaje do zbadania w tej fascynującej i ciągle tajemniczej grupie roślin.

Można już śmiało stwierdzić, że dwa z kilku głównych celów, które przyświecały organizatorom Spotkań, zostały w jakiejś mierze zrealizowane. Po pierwsze, zaczyna się wypełniać pewna luka w propagowaniu wyników badań (zwłaszcza podstawowych) nad trawami, a po drugie, zapoczątkowano tradycję spotkań osób zainteresowanych tą problematyką. Z tego też względu materiały z drugiego Spotkania opublikowano w roku 1997 w *Fragmenta Floristica et Geobotanica*, a III Spotkanie zaplanowano na 1998 r. Uwaga z jaką wysłuchiowano poszczególnych wystąpień oraz ożywione dyskusje podczas obrad, jak też poza nimi, świadczą o tym, że nie był to czas stracony i że tego rodzaju wymiana doświadczeń jest pożyteczna. Mimo bardzo obszernego oficjalnego programu Spotkania (w pierwszym dniu sesje referatowa

i posterowa trwały z krótkimi przerwami na śniadanie i obiad od godz. 10⁰⁰ do 20⁰⁰), dyskusje toczyły się do późnego wieczora. Pozostawało to zresztą w zgodzie z żartobliwym mottem Spotkania, aforyzmem Janiny Iphorskiej: „Zebranie to najbardziej pracowity sposób tracenia czasu”. Organizatorzy poinformowali także uczestników o rozpoczęciu tworzenia bazy danych, w oparciu o którą powstanie bibliografia prac dotyczących taksonomii, kariologii i rozmieszczenia traw w Polsce, obejmująca literaturę bieżącego stulecia, jak również o planowanym udostępnieniu tejże bazy w sieci Internet.

Warto także wspomnieć, że dużym zainteresowaniem uczestników Spotkania cieszyła się wystawa wydawnictw Instytutu Botaniki PAN w Krakowie, które można było oglądać (i nabywać) przez cały czas trwania obrad.

Ludwik FREY, Marta MIZIANTY

**MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA
ANATOMII I MORFOLOGII ROŚLIN
(ST. PETERSBURG, ROSJA, 2-6 CZERWCA 1997)**

**International Conference on Plant Anatomy and
Morphology (St. Petersburg, Russia, 2-6 June 1997)**

Międzynarodowa Konferencja Anatomii i Morfologii Roślin odbyła się na terenie pięknie położonego Instytutu Botaniki im. W.Ł. Komarowa w St. Petersburgu. Miejscem obrad i prezentacji posterów była aula Instytutu Botaniki. Konferencję zorganizował Oddział Anatomii i Morfologii Instytutu Botaniki im. Komarowa Rosyjskiej Akademii Nauk przy wsparciu Rosyjskiego Funduszu Badań Podstawowych. Uczestniczyło w niej blisko 200 osób z 24 ośrodków akademickich Rosji i 4 botaników z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Nie przyjechali zapowiadani wcześniej, a umieszczeni w programie Konferencji, naukowcy z Francji, Niemiec i państw będących uprzednio republikami dawnego Związku Radzieckiego. Skala absencji była znacząca, bowiem w opublikowanych materiałach konferencyjnych znalazło się ponad 370 streszczeń planowanych prezentacji. Mimo takiej absencji wygłoszono około 50 wykładów i doniesień oraz zaprezentowano ponad 100 plakatów. Konferencję dedykowano pamięci znakomitego i bardzo wszechstronnego botanika rosyjskiego, jednego z twórców Instytutu – I. P. Borodina, w 150 lecie jego urodzin. Temu uczonemu był też poświęcony obszerny wykład inauguracyjny wygłoszony przez prof. G. M. Borisowską.

Oficjalnego otwarcia Konferencji dokonał dyrektor Instytutu Botaniki Rosyjskiej Akademii Nauk – prof. Ł.J. Budancew. Słowa powitania wygłosił również prof. R. W. Kamielin – przewodniczący Rosyjskiego Towarzystwa Botanicznego.

Konferencję podzielono na 4 sekcje tematyczne: anatomii porównawczej, anatomii funkcjonalnej, anatomii ekologicznej i morfogenezy. Każda sekcja miała do dyspozycji jeden dzień, nie było więc znanego z innych konferencji problemu – co wybrać. Miłe, choć niekiedy uciążliwe było w Konferencji to, że w niektórych dniach założone ramy programu, głównie czasowe, traktowano dość ulgowo. Pozwalało to prowadzić, także bardzo młodym uczestnikom, długie niekiedy dyskusje, ale wydłużało znacznie obrady.

Najwięcej wykładów (16), zaprezentowano w sekcji anatomii porównawczej, w której przedstawili swe wyniki także Polacy (prof. K. Latowski – „Utilization of leaf epidermis features in the diagnostics of critical taxa”; dr P. Szudlarz – „Structural variability of fruits nad seeds in *Ericaceae* and *Empetraceae* families”). Tematyka wykładów i doniesień dotyczyła m.in. cech struktury organów wegetatywnych i generatywnych, tkanek i komórek mających znaczenie w taksonomii roślin, strukturalnej adaptacji do warunków środowiska, budowy pericarpium oraz (jedno doniesienie) ontogenezy organu w ujęciu anatomicznym. Warto podkreślić, że w licznych wystąpieniach pojawiały się wątki związane z tendencjami ewolucyjnymi, na ogół poparte obszernym materiałem badawczym i odpowiednio udokumentowane.

W sekcji anatomii funkcjonalnej wygłoszono 14 referatów. Należy zaznaczyć, że wyraźnym cieniem na obrady, przede wszystkim tej sekcji, położyła się niedawna śmierć prof. M. F. Daniłowej – uczoniej o bardzo dużym autorytecie, nie tylko wśród botaników rosyjskich. Profesora Daniłowa była m.in. redaktorem wielotomowego dzieła (dotychczas ukazało się 5 tomów) pt. „Porównawcza anatomia nasion”, zawierającego w swym założeniu światowy dorobek z tego zakresu.

Tematyka referatów obejmowała szeroki zakres zagadnień – od funkcjonalnej histologii począwszy, przez ultrastrukturę do poziomu molekularnego. Przedstawiono wyniki dotyczące m.in. cech aparatu fotosyntetycznego, rozwoju mikrospor, chemostymulacji wygięcia korzenia, typologii końcowych elementów floemu w świetle prowadzonych przez 25 lat badań (referaty zespołu prof. J. W. Gamaleja).

Sekcja trzecia, anatomii ekologicznej, obejmowała 12 wykładów i doniesień (w tym dwojga Polaków, mgr M. Krzesłowskiej i prof. A. Woźnego „The compounds building wall-like structures appeared in cells

of *Funaria hygrometrica* protonemata treated with lead”) i prezentowała referaty dotyczące zmian obserwowanych w strukturze organów, tkanek i komórek, a będących odpowiedzią na określone warunki środowiska – zarówno naturalnego jak i zmienionego przez człowieka. Zaprezentowano także wykład sumujący dotychczasowe wyniki, w którym wykazano, że ma miejsce niespecyficzna reakcja strukturalna roślin na czynniki stresowe (prof. E. A. Mirosławow).

Ostatni dzień konferencji poświęcony był morfogenezie (7 wykładów i doniesień). Referaty dotyczyły wielu tematów, np. integumentu roślin kwiatowych w aspekcie ewolucyjnym i strukturalnym lub inicjacji i głównych etapów rozwoju korzenia bocznego. Przedstawiono także niezwykle oryginalne i interesujące rozważanie teoretyczne o prawidłach zmienności quasi-jakościowych cech na przykładzie struktury kwiatu (prof. M. G. Agajew). Było to zupełnie nowe spojrzenie na ewolucyjną wymowę uprawianych roślin względem ich form wyjściowych, oparte na ogromnym materiale badawczym reprezentującym 15 rodzin z okrytozalążkowych.

Konferencję zakończyło wystąpienie przewodniczących sekcji i dyskusja ogólna, w której postulowano m.in. zwiększenie częstości tego typu spotkań (poprzednie odbyło się kilkanaście lat temu) oraz poszerzenie tematyki. Referaty, prezentacje posterowe i dyskusja wykazały ponad wszelką wątpliwość na jakie trudności napotykało „zaszufladkowanie” wielu z nich do utworzonych sekcji. Trudności te wynikały z interdyscyplinarnego charakteru wielu prezentacji, choć warto podkreślić, że przedstawiane prace należały do szczególnie interesujących. Dotyczyły one m.in. rozważań na temat jednorocznych i wieloletnich roślin użytkowych ważnych dla gospodarki żywieniowej, czy poświęconych roślinom leczniczym.

Zdecydowana większość doniesień obejmowała rośliny okrytozalążkowe. Nie zabrakło jednak prezentacji z innych grup systematycznych, że wymienimy glony i nagozalążkowe, a także grzyby i porosty tradycyjnie zaliczane do świata roślin.

W trakcie Konferencji zorganizowano dwie wieczki – do historycznego, bogatego w unikatowe zbiory centrum St. Petersburga i obiektów naukowo-badawczych Instytutu.

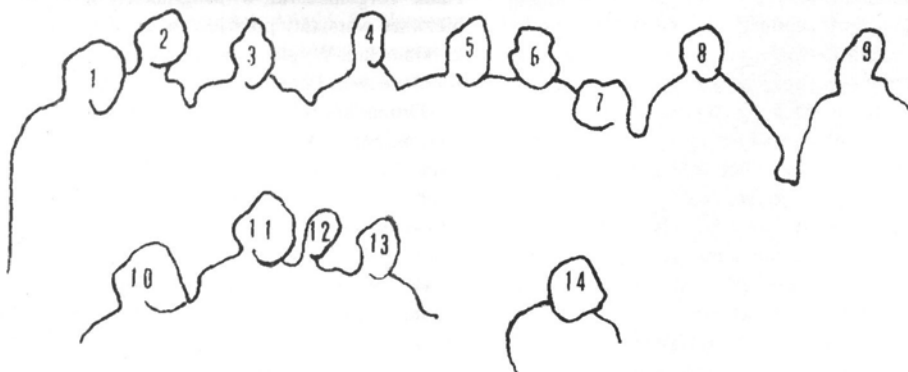
Niezatarte wrażenie na uczestnikach pozostawiła niezwykła życzliwość gospodarzy, obsypane wielobarwnymi kwiatami drzewa i krzewy bogatej kolekcji Instytutu połączone z wspaniałą wiosenną pogodą panującą w tym czasie w St. Petersburgu.

**SEMINARIUM TOWARZYSTWA
EKOLOGICZNO-KULTURALNEGO
W BOBOLICACH
(BOBOLICE k. KOSZALINA, POLSKA,
12-14 CZERWCA 1997)**

Seminar of Ecological-Cultural Society at Bobolice
(Bobolice near Koszalin, Poland, 12-14 June 1997)

Towarzystwo Ekologiczno-Kulturalne w Bobolicach, małym miasteczku położonym około 50 km na

południe od Koszalina, jest zrzeszeniem działającym bardzo prężnie. W swoim gronie skupia ludzi, którym nie obcy jest los ich „małej ojczyzny”. Z inicjatywy członków Towarzystwa zajmujących się problematyką ekologiczną, od r. 1994 odbywają się co roku seminaria naukowe poświęcone ochronie przyrody Pomorza Środkowego poświęcone ochronie przyrody Pomorza Środkowego ze szczególnym uwzględnieniem ziemi boboliczkiej. W seminariach tych oprócz członków Towarzystwa biorą również udział botanicy z krajowych ośrodków naukowych.

Fot. 1. Uczestnicy seminarium w trakcie sesji terenowej w dolinie Chocieli:

Phot. 1. Participants of the seminar on excursion to the Chociel river valley:

1 – dr Teresa Macicka-Pawlik, 2 – mgr Elżbieta Rynkiewicz, 3 – dr Wanda Bacieczko, 4 – dr hab. Stefan Friedrich, 5 – mgr inż. Marek Zalewski, 6 – dr inż. Lesław Wołejko, 7 – prof. Róża Kochanowska, 8 – mgr Zbigniew Osadowski, 9 – dr Wojciech Szwed, 10 – dr Krystyna Pender, 11 – dr Halina Ratyńska, 12 – dr hab. Małgorzata Kotańska, 13 – mgr Zofia Rybałtowska, 14 – mgr Bronisław Malinowski.

Tematem 4. seminarium w Bobolicach było „Przyrodnicze znaczenie małych dolin Pomorza Środkowego (na przykładzie doliny Chocieli)”. Głównymi organizatorami seminarium byli: prezes Towarzystwa, geograf mgr Bronisław Malinowski i kierownik seminarium, nadleśniczy mgr inż. Marek Zalewski, a także prof. Róża Kochanowska z Akademii Rolniczej w Szczecinie, która prowadzi na tym terenie badania naukowe. Poza wymienionymi w seminarium wzięło udział 13 osób z różnych ośrodków naukowych w Polsce (6 osób z Akademii Rolniczej w Szczecinie, 3 z Uniwersytetu we Wrocławiu, 2 z Uniwersytetu Jagiellońskiego w Krakowie, 1 osoba z Akademii Rolniczej w Poznaniu i 1 osoba z Polskiej Akademii Nauk w Warszawie), a także przedstawiciele Wojewódzkiego Urzędu Konserwatora Przyrody oraz Biura Planowania Przestrzennego w Koszalinie.

W pierwszym dniu w części konferencyjnej wygłoszono 7 referatów, w których m.in. omówiono znaczenie i funkcje ekologiczne łąk dolinnych, znaczenie przyrodnicze i zagrożenia ekosystemów torfowiskowych i lasów łęgowych oraz przedstawiono koncepcję czynnej ochrony rzadkich i chronionych gatunków roślin w dolinie Chocieli, a także koncepcję przyrodniczych obszarów chronionych województwa koszalińskiego. Po interesujących referatach wywiązała się dyskusja, w której zastanawiano się nad skuteczną formą ochrony zbiorowisk roślinnych i rzadkich gatunków roślin na tym terenie. W tym samym dniu, po południu, zorganizowana została sesja terenowa, w trakcie której mgr Bronisław Malinowski omówił i zaprezentował różnorodność form rzeźby młodogłajalnej ziemi boboliczkiej.

W drugim dniu seminarium jego uczestnicy pod przewodnictwem mgr Zbigniewa Osadowskiego odbyli wycieczkę do górnej części doliny Chocieli i w obręb rynny porostekiej, gdzie spośród rzadkich i chronionych gatunków roślin mogli podziwiać rosnącego tu jeszcze masowo (choć już rzadkiego w skali kraju) pełnika europejskiego *Trollius europaeus*. W niezliczonych okazach można go było spotkać na rozciągających się na znacznej przestrzeni łąkach oraz na brzegach zarośli. Dodatkową atrakcją podczas tego wyjazdu były kopułowe torfowiska swoiste dla Pomorza Środkowego. Budowę ich zaprezentował, a następnie omówił cechy dr Lesław Wolejko. W dyskusji, która miała miejsce po zapoznaniu się w terenie z warunkami, w jakich pełnik europejski najlepiej egzystuje, zastanawiano się nad zabiegami, które pozwolą na utrzymanie się tej pięknej, podlegającej ochronie rośliny na jej naturalnych stanowiskach. Dyskutowano też, jaką formą ochrony należałoby objąć badany

teren. Większość uczestników seminarium była zdania, że w związku z licznymi zagrożeniami ze strony człowieka (budowa domków letniskowych, zanieczyszczanie wód przez turystów, budowa stawów rybnych na torfowiskach itp.), przyrodę w dolinie Chocieli należałoby chronić kompleksowo, a także połączyć trzy już istniejące, mniejsze obszary chronione, w jeden większy – Obszar Polanowsko-Szczeciński, który w przyszłości mógłby zostać przekształcony w park krajobrazowy.

Seminarium w Bobolicach było niezwykle przyjemnym przeżyciem zarówno dla przybyłych gości, jak i dla miejscowej społeczności, a wzmianka na jego temat znalazła się w lokalnej prasie. Stwierdzono konieczność zorganizowania podobnego seminarium w przyszłym roku.

Małgorzata KOTAŃSKA, Krystyna TOWPASZ

DRUGA KONFERENCJA „ARCHEOBOTANIKA PÓŁNOCNEJ AFRYKI” (LEICESTER, WIELKA BRYTANIA, 23–25 CZERWCA 1997)

Second Conference „Archaeobotany of northern Africa” (Leicester, Great Britain, 23–25 June 1997)

Rosnące zainteresowanie rozwojem rolnictwa na obszarze Afryki przyczyniło się do ożywienia badań nad roślinami znajdowanymi w wykopaliskach archeologicznych. Obudziło to potrzebę dyskusji specjalistycznych w gronie botaników pracujących na stanowiskach afrykańskich, w efekcie której w 1994 r. Instytut Botaniki im. W. Szafera Polskiej Akademii Nauk zorganizował w Mogilanach koło Krakowa pierwsze warsztaty poświęcone archeobotanice Afryki północnej. Wygłoszone referaty ukazały się w czasopiśmie *Acta Palaeobotanica* 35, 1995.

Druga konferencja została zorganizowana pod kierunkiem dr Marijke van der Veen w Szkole Studiów Archeologicznych (School of Archaeological Studies) Uniwersytetu w Leicester, w Anglii. Uczestniczyło w niej 28 osób z 9 krajów (9 z Anglii, 7 z Niemiec, 3 z Egiptu, 2 z Holandii oraz po jednym przedstawicielu z Austrii, Izraela, Kanady, Polski i Stanów Zjednoczonych). Wygłoszono 18 referatów zgrupowanych w czterech blokach tematycznych.

Pierwszy z nich był poświęcony udomowieniu dzikich traw afrykańskich i procesom przechodzenia od zbieractwa do uprawy roślin. Przedstawiono rolę roślin dzikich we wczesnoneolitycznej gospodarce ludów zamieszkujących południową część Pustyni Zachodniej w Egipcie (K. Wasylikowa, Polska) oraz przegląd znalezisk egipskich z neolitu świadczących

o znaczeniu dzikich traw w pożywieniu (H. Barakat, A. G. Fahmy, Egipt). Zastosowanie chromatografii gazowej do oznaczania subfazyliowych ziemiaków sorga było przedmiotem referatu E. Biela (Stany Zjednoczone).

Druga grupa zagadnień dotyczyła rozwoju rolnictwa na terenach położonych na południe od Sahary. G. Thompson i R. Young (Wielka Brytania) mówiły o występowaniu sorga i *Pennisetum* w Afryce Wschodniej, C. d'Andrea (Kanada) o etnoarcheologicznych studiach nad tradycyjnym rolnictwem na wyżynach Etiopii, A. Butler (Wielka Brytania) o obserwacjach etnobotanicznych nad *Lathyrus sativus* na wyżynach Etiopii, a S. Boardman (Wielka Brytania) o szczątkach roślinnych z Axum w Etiopii. Wstępne wyniki badań archeobotanicznych przeprowadzonych w strefie Sahelu w Burkina Faso były tematem referatu S. Kahlheber (Niemcy). W tej grupie znalazł się też referat B. Zach (Niemcy) o badaniach archeobotanicznych w basenie jeziora Czad w północno-wschodniej Nigerii.

Tematyka trzeciej grupy koncentrowała się na mechanice produkcji i transportu żywności u rozwiniętych społeczności starożytnych. Omówiono podstawy utrzymania i handel w rzymskiej osadzie Berenike na wybrzeżu Morza Czerwonego w Egipcie (R. Cappers, Holandia) oraz użytkowanie akacji, mangrove i drzewa tekowego przez jej mieszkańców (C. Vermeer, Holandia). M. van der Veen (Wielka Brytania) przedstawiła zaopatrzenie w żywność i paszę osad związanych z kamieniołomami na Pustyni Wschodniej w Egipcie, a U. Thanheiser (Austria) szczątki roślinne z obszaru osadnictwa w Kellis.

Ostatnia grupa referatów była poświęcona użytkowaniu drewna w pradziejach Afryki. K. Neumann (Niemcy) przedstawiła niektóre problemy związane z oznaczaniem i interpretacją znalezisk węgli drzewnych w oparciu o badania stanowisk z terenu sawanny w zachodniej Afryce. W. Smith (Wielka Brytania), na przykładach z Tunezji i Egiptu, omówiła wykorzystywanie jako materiał opały innych niż drewno surowców roślinnych (m.in. pestek oliwki), a R. Young i G. Thompson (Wielka Brytania) zreferowały wyniki badań nad materiałami opałowymi używanymi do wytopu metali w Ugandzie. Dwa referaty dotyczyły znalezisk drewna z Soba w Sudanie (C. Cartwright, Wielka Brytania) i ze starożytnego Egiptu (N. M. Waly, Egipt).

W ramach zajęć laboratoryjnych M. Klee (Niemcy) zademonstrowała stosowaną przez siebie metodę wykonywania pozytywnych odlewów z odcisków roślin na ceramice. Szereg osób przywoziło materiały roślinne z badanych przez siebie stanowisk, co

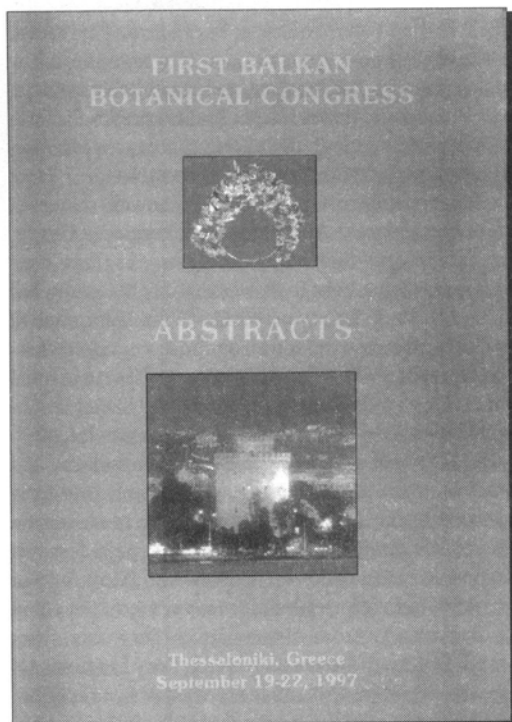
dało możliwość przedyskutowania wielu trudnych kwestii związanych z oznaczaniem owoców i nasion. Obrady uzupełniła skromna wystawa posterów, w przerwach między sesjami referatowymi sporo czasu pozostawało na indywidualne dyskusje. Materiały z konferencji ukażą się w tomie: VEEN VAN DER M. (red). *Plants and people in Africa: recent archaeological evidence*. Plenum Publishing Corporation, Nowy York.

Trzecia konferencja będzie zorganizowana w r. 2000 przez dr Katharinę Neumann z Zakładu Archeologii i Archeobotaniki Afryki Uniwersytetu Goethego we Frankfurcie nad Menem.

Krystyna WASYLIKOWA

**PIERWSZY BAŁKAŃSKI KONGRES
BOTANICZNY
(SALONIKI, GRECJA, 19–22 WRZEŚNIA 1997)**

**First Balkan Botanical Congress
(Thessaloniki, Greece, 19–22 September 1997)**

Saloniki, drugie co do wielkości miasto Grecji, stolica Macedonii, a w roku 1997 stolica kulturalna Europy było miejscem, w którym w dniach od 19–22 września odbył się Pierwszy Bałkański Kongres Bota-

niczny. Został on zorganizowany przez Zakład Botaniki Uniwersytetu im. Arystotelesa w Salonikach oraz Greckie Towarzystwo Botaniczne. Patronat nad Kongresem objęło Greckie Ministerstwo Macedonii i Tracji, Greckie Ministerstwo Edukacji oraz Uniwersytet im. Arystotelesa. Sponsorami tego ogromnego przedsięwzięcia było 29 instytucji, głównie greckich, lecz także Cambridge University Press (Londyn).

W spotkaniu uczestniczyło 380 osób z 30 krajów, również pozaeuropejskich (Chile, USA, Wenezuela). Do najliczniej reprezentowanych należeli Bułgarzy, Słowacy, Turcy no i – co jest zrozumiałe – gospodarze. Honorowym gościem Kongresu był prof. A. D. Bredshaw (Uniwersytet w Liverpool), którego wykładem na temat mechanizmów ewolucji oraz wpływem na jej przebieg toksycznych metali rozpoczął się 4-dniowy Kongres. Wygłoszono na nim ok. 100 wykładów oraz zaprezentowano 276 posterów. Tematyka wykładów była bardzo zróżnicowana. Odbływały się one w 6 sekcjach (Taksonomia, geobotanika i ewolucja; Biochemia, metabolizm i biogenetyka; Ekologia i ekofizjologia; Struktura i jej dynamika; Genetyka, hodowla roślin i biotechnologia; Wzrost, rozwój i różnicowanie się), postery natomiast były zgropowane w dwóch sesjach: Taksonomia, geobotanika i ewolucja, oraz Biochemia, metabolizm i bioenergetyka. Referaty i postery dotyczyły roślin naczyniowych, jak również glonów, grzybów, mchów i porostów.

Mnie osobiście najbardziej interesowały doniesienia dotyczące traw, np. referat A. Georgiou z Cypru, prezentujący polimorfizm C-prązków u *Aegilops caudata* (var. *typica* i var. *polyathera*), czy też grupy badaczy z Salonik, którzy przedstawili dokładną analizę greckich gatunków tego rodzaju pod względem morfologii pyłku. W wyniku badań okazało się, że różnice w morfologii pyłku odzwierciedlały podziały dokonane na podstawie cech morfologicznych i cytologicznych. N. Jogan z Lublany prezentował badania nad *Brachypodium pinnatum* agg. w Słowenii. Przeprowadzone badania pozwoliły stwierdzić, że na terenie Słowenii w obrębie tego gatunku występują dwa mikrogatunki: *B. pinnatum* i *B. rupestre*. Moją uwagę zwróciły również doniesienia dotyczące tworzenia baz danych (A. Strid – baza danych dotycząca flory Grecji, B. Karadi – baza danych dla flory i roślinności Jugosławii), która to działalność w czasie wszechobecnej komputeryzacji i z jednej strony szybkiego napływu informacji, a z drugiej – wielkiego zapotrzebowania na szybkie otrzymywanie informacji, jest ze wszech miar pożyteczna.

Miejscem Kongresu były tereny Międzynarodowego Centrum Kongresowego HELEXPO. Świetnie

wyposażone sale wykładowe, przestronne wnętrza oraz bardzo dobra organizacja, połączona z południowo-europejskim charakterem gospodarzy, którzy byli niesłychanie życzliwi, serdeczni i bardzo dbali o dobre samopoczucie wszystkich uczestników sprawiły, że tak ogromna liczba osób, w krótkim czasie stanowiła jedną, wielką rodzinę botaniczną. Na pewno nie miały wpływ na to miały trzy uroczyste obiady, rozpoczynające się o godz. 21, na wolnym powietrzu. Podawano na nich rozmaite specjały kuchni greckiej, a serwowane wino sprzyjało ożywionej dyskusji. Szczególnie uroczysty charakter miało spotkanie przy macedońskiej muzyce w przepięknych ogrodach Prefektury. Zachęceni przez członków zespołu folklorystycznego, tańczyliśmy wszyscy.

Nieliczna grupa (ok. 30 osób) wybrała się na wycieczkę autokarową do Dion (miejscowości leżącej u stóp Olimpu, a w czasach starożytnych będącej religijnym centrum Macedonii) oraz w masyw Olimpu (do około 2000 m n.p.m.), gdzie mogliśmy podziwiać niepowtarzalny urok miejsca zamieszkania starożytnych bogów Grecji oraz wspaniałą florę tego najwyższego (po Musale w Bułgarii) szczytu Bałkanów, liczącą ok. 1700 gatunków (w tym 55 endemitów – z czego 21 to endemity lokalne). Prowadzący wycieczkę wspomnieli tragiczną śmierć prof. B. Pawłowskiego w 1971 roku na zboczach Olimpu.

Pośród innych możliwości spędzenia wolnego czasu, którego było bardzo niewiele, można było podziwiać Saloniki nocą z pokładu pływającej wzdłuż wybrzeży Morza Egejskiego restauracji, odbyć 2-godzinną trasę samochodową po mieście, czy też zwiedzić Muzeum Sztuki Bizantyjskiej.

Uczestnicy otrzymali obfite materiały kongresowe, w tym tom streszczeń i dokładny rozkład poszczególnych sesji oraz wiele innych materiałów ilustracyjnych.

Na początku roku 1998 ma się ukazać 2-tomowy wydruk *Proceedings...* z tego Kongresu. Jednak, aby go otrzymać trzeba zapłacić aż 130 dolarów. Ponieważ tematyka Kongresu była bardzo obszerna, więc zapewne *Proceedings* będą stanowić bardzo cenną pozycję w prywatnych i publicznych bibliotekach. Można śmiało powiedzieć, że Kongres był prawdziwym sukcesem jeśli chodzi o interdyscyplinarne podejście do problemów botanicznych.

Ustalono, że następny Kongres odbędzie się za dwa lata, w 1999 r., a chęć jego zorganizowania zgłosiła Turcja. Żegnaliśmy się słowami: „do zobaczenia w Istambule”